

DEÁK ÁDÁM

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Történelemtudományi Doktori Iskola

Aetas 38. évf. 2023. 3. szám, 77–92.

ISSN 0237-7934

DOI 10.14232/aetas.2023.3.77-92

www.aetas.hu

Csanád vármegye nemessége és tisztkara 1820–1848 között

Tanulmányomban arra vállalkozom, hogy felvázoljam Csanád vármegye tisztkarát, tisztújításait és nemességét az 1820–1848 közötti időszakban. A Helytartótanács az 1819-ben és 1821-ben kiadott rendeletében szabályozta, hogy a megyei tisztújításokon a közfelkiáltás helyett az egyenkénti szavazást kell alkalmazni, s minden tisztújítás előtt össze kell írni a szavazó nemességet, amivel a tapasztalt visszaélésekre, rendbontásokra és kicsapongásokra kívánt reagálni. A vármegyék azonban tiltakoztak, úgy vélték, a központi szabályozás sérti az ország alkotmányát és a nemesi jogokat, hiszen alapvetően minden vármegye maga szabályozta, hogyan bonyolítja le a tisztújítást. Ez a szabályozási kísérlet adja vizsgálatom kiinduló időpontját, annak záró időszaka pedig 1848 tavasza, amikor az utolsó rendi országgyűlést bezárták, és az áprilisi törvényeket kihirdették.

Csanád vármegye Arad, Békés, Csongrád és Torontál vármegyék között terült el, a Magyar Királyság egyik legkisebb vármegyéje volt, mindössze 1714 km² területtel. Székhelye 1720 óta Makó volt. A 19. század első felében három járásra oszlott: a makói, a battonyai és a nagylaki járásra. 1842-ben megszervezték a palotai kerületet. Ettől kezdve két járást tartottak nyilván, a makóit és a battonyait. A makói alá rendelték a nagylaki, a battonyai alá a palotai kerületet. Ez a közigazgatási beosztás egészen 1849 novemberéig állt fenn, amikor megszüntették a palotai kerületet, és visszaállították a három járást. A lakosság három mezővárosban, hat faluban és huszonnégy pusztnál élt, a többség földműveléssel, dohánytermesztéssel és állattenyésztéssel foglalkozott. A vármegye földterületeinek nagy részét a királyi kamara és a csanádi püspökség birtokolta. Fónagy Zoltán a Mária Terézia úrbéri rendeletének kiadása (1767) után készült összeírásokat megvizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy Csanád vármegyében a területek 70,6%-a (32 548 hold) a királyi kamara, 26,3%-a (12 115 hold) a katolikus egyház tulajdonát képezte, emellett voltak magánföldesúri birtokok körülbelül 3% (1406 hold) arányban.¹ Csanád vármegye lakosság száma a törökök kiűzése után folyamatosan növekedett. 1710 körül nagyjából 2500 lakosa volt. Palugyay Imre adatai szerint 1780-ban már 19 320 főt, 1805-ben 34 477 főt, az 1828. évi összeírás alkalmával 62 114 főt jegyeztek fel.² Az 1784–1787. évi népszámlálás alapján pedig Csanád vármegye lakossága 1785-ben 23 757 főt, 1786-ban 24 207 főt, 1787-ben 26 141 főt tett ki.³ Fényes Elek szerint 1839-ben 67 736, 1842-ben 69 162, 1846–1847 körül 75 372 lakossal számolhatunk. 1845-ben 2416 főre tette a nemesség teljes létszámát. A Csanád vármegyei nemesség aránya a teljes lakossághoz viszonyítva körülbelül 3,2% volt Fényes adatai alapján. Szintén Fényes

¹ Fónagy: *Nemesi birtokviszonyok*, 1148–1149.

² Ifj. Palugyay: *Magyarország történeti, földirati s állami legujabb leírása*, IV. 66., 143.

³ Dányi–Dávid (szerk.): *Az első magyarországi népszámlálás*, 52.; Dányi–Faragó–László (szerk.): *II. József népszámlálásának*, 90., 95.

szerint 45 849 magyar, 20 056 román, 5809 szlovák, 2180 német és 1478 zsidó élt a vármegyében. Vallási megoszlást tekintve 32 421 római katolikus, 2123 görög katolikus, 7110 evangélikus, 13 838 református, 18 857 ortodox és 1478 zsidó vallású lakost tartottak számon.⁴

A vármegyei tisztújításokon egyre gyakoribbak voltak a kicsapongások, rendbontások, ezért az 1819. február 16-án kiadott helytartótanácsi rendelet (4390. sz.) szerint, ahogy arról már szó esett, nem közfelkiáltással, hanem egyenkénti szavazattal kellett dönten. Ez biztosíthatta a kisnemesek túlsúlyát, amitől a kormányzat azt remélhette, hogy szavazataikat a kormányzat támogatására fel lehet majd használni. Utasításba adta a rendelet azt is, hogy csak olyan szavazhasson, aki jogosult arra, ezért minden tisztújítás előtt össze kellett írni a vármegyék területén élő nemességet.⁵ Szerencsés módon szinte hiány nélkül megtalálhatók a makói levéltárban a Csanád megyei tisztújítások során összeírt nemességi lajstromok, kivéve az 1820. és 1840. évit, mert azok hiányosan maradtak ránk.

1823-ban 314 nemest, 1829-ben 425 nemest, 1832-ben 535 nemest, 1836-ban 666 nemest, 1842-ben 634 nemest, 1845-ben pedig 643 nemest jegyeztek fel. Ezek a számok azonban csak hozzávetőlegesek, mivel gyakoriak az áthúzások, utólagos beírások. Egyes családok esetén nem minden tagot neveztek meg név szerint. 1842-ben például a Kállay családtagokat (29 főt) felsorolták, 1845-ben viszont már csak annyit jegyeztek fel összefoglalóan, hogy „Kállay család”. Ezt figyelembe véve a nemesség összlétszáma nem 643, hanem 672 körül mozgott ekkor. A legtöbb szavazó nemest Makón írták össze, 1836-ban 170 főt, 1840-ben 185 főt, 1842-ben 179 főt (de a kihúzások, átírások nyomán körülbelül 174 fő maradt), 1845-ben pedig 196 főt.⁶ A szavazati számok ismeretének hiányában nehéz megállapítani, hogy pontosan hányan vettek részt a tisztikarok megválasztásában. Csupán egy adat maradt fent 1845-ből, amikor 351 szavazatot rögzítettek a másodalispán megválasztása során, ehhez képest körülbelül 672 nemest írhattak össze, azaz az összeírtak 52,2%-a élt szavazati jogával. Ebből az egy adatból azonban nem lehet messzemenő következtetéseket levonni. Sajnos az eddigi kutatások alapján nehéz e tekintetben összehasonlítást tenni más vármegyékkel, mivel vagy a nemesi összeírások hiányoznak, vagy a szavazatok pontos számát nem rögzítették. Molnár András az 1834-es zalai tisztújítás kapcsán megjegyzi, hogy az alispán választásakor 4629-en szavaztak, s ekkor 6006 szavazót írtak össze (ez ott az egyetlen teljesen fennmaradt összeírás). Ez alapján a nemesek 77,1%-a szavazott.⁷ Természetesen azt még kevésbé tudhatjuk, hogy az országgyűlési követválasztások alkalmával, illetve a követutasítások elfogadásaikor hány fő volt jelen a megyegyűléseken.

A Helytartótanács 1819-es rendeletével megnyílt az út a korteskedés, etetés-ítás felé (ami azonban nem volt új keletű dolog), amit a bécsi udvar és a konzervatívok épp úgy kihasználtak, mint a liberális ellenzékiek. Dobszay Tamás hangsúlyozza, hogy a kormányzat ezzel a rendelettel mindenekelőtt a meglévő zavarokra kívánt reagálni, ugyanakkor hozzátette, hogy a kormányzat a közhatalom nyomását és az államjövendelmek eszközeit használta

⁴ Fényes: *Magyarországnak 'a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja*, IV. 142–153.; Fényes *Magyarország leírása*, I. 352–356. A Kovacsics József által szerkesztett *A történeti statisztika forrásai* című könyv adatai szerint Csanád vármegye lakossága 1777–1846 között 18 632 főről 78 740 főre emelkedett. Kovacsics (szerk.): *A történeti statisztika forrásai*, 388–389. 8/a táblázat; lásd még: Oltvai: *A Csanád vármegyei telepes községek*, 92.

⁵ Soós: *Választások Magyarországon*, 66.

⁶ MNL CSCSVL Makó, IV. A. 3. b. 94. d. 318/1823., 121. d. 540/1829., 140. d. 1870/1832., 194. d. 1918/1842., 219. d. 3084–3085/1845.; MNL CSCSVL Makó, IV. A. 3. d. 2. d. 820/1836., 725/1840., 1917/1842., 1919/1842.

⁷ Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, 23–25.

fel a korrupcióra, míg az ellenzék a maga erejére volt utalva.⁸ Soós István is úgy látta, hogy a kormányzat elsődleges célja a rendelettel az volt, hogy a vármegyék a tisztújításokat rendben és nyugalomban folytassák le.⁹ Több vármegyében nem tartották be a rendeletet, továbbra is a hagyományos közfelkiáltást vagy a ponderálást (mérlegelést) alkalmazták, ezért a Helytartótanács 1821. január 9-én megismételte rendeletét.¹⁰ Ugyanakkor egy 1827 szeptemberében kiadott rendelet ismét engedélyezte, hogy közfelkiáltással dönthessenek a választások alkalmával, s hogy egyenkénti szavazást csak akkor kell alkalmazni, ha a közfelkiáltásból a többség akarata nem azonosítható egyértelműen.¹¹

A vármegyei tisztújítások vizsgálatával több kutató is foglalkozott: Pajkossy Gábor ennek kapcsán általános kérdéseket vizsgál. Szijártó M. István a 18. századi hivatali karriereket tekintve át több vármegye példáján keresztül. Degré Alajos a szavazási rendszert mutatja be több vármegyében. Dombovári Ádám pedig doktori disszertációjában és több tanulmányában is foglalkozik a vármegyei tisztújításokkal számos vármegye példáján keresztül. További tanulmányok is születtek, amelyek egy-egy vármegye tisztújításait tekintették át nagyobb időintervallumban: Sáfrány Tímea a Csongrád vármegyei tisztújításokat vázolja fel 1825–1848 között. Tilcsik György Vas vármegye reformkori tisztújításait és követválasztásait tekintve át, Molnár András Zala vármegye 1819–1847 közötti tisztújításait mutatja be, Dominkovits Péter Győr vármegye tisztújításait és tisztkarát mutatja be 1816–1848 között, Sebők Richárd és Szilágyi Adrienn a hivatalviselési stratégiákat és a nemesi családok helyzetét elemzi Békés vármegyében. Továbbá olvashatók olyan tanulmányok is, melyek egy-egy tisztújítás vizsgálatára helyezték a hangsúlyt: Polgár Tamás Somogy vármegye 1824. évi tisztújítását, Szigeti István Komárom vármegye 1844. évi tisztújítását mutatja be, Völgyesi Orsolya Zemplén vármegye 1827. évi tisztújításába nyújt betekintést. Dobszay Tamás monográfiájában természetesen szintén érinti az országgyűlési követválasztások kérdéskörét.¹²

A reformkori tisztújítások általános menete a következő volt. Elsőként a főispán meghatározta a tisztújítás időpontját. A tisztújítás előtt járasonként összeírták a nemességet. A főispánt egy küldöttség meghívta a tisztújításra. A tisztújítás napjának reggelén misét tartottak, majd a nemesek átvonultak a megyeházára. Itt az alispán beszédet tartott, és a tisztkar nevében lemondott a hivataláról, átadta a főispánnak a vármegye pecsétjét, a levéltár és a vármegyei pénztár kulcsát. A főispán szavazatszedő bizottságot nevezett ki arra az esetre, ha szavazásra kerülne a sor. Ezek után tartották meg a tisztújítást.¹³

⁸ Dobszay: *A rendi országgyűlés*, 96–98.

⁹ Soós: *Választások Magyarországon*, 151.

¹⁰ Soós: *Választások Magyarországon*, 147.

¹¹ Degré: *Szavazási rend*, 125.

¹² Degré: *Szavazási rend*, i. m.; Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, i. m.; Dominkovits: *Hivatalvezető nemesek*, i. m.; Dominkovits: *Győr vármegye tisztújításai*, i. m.; Szigeti: *Az 1844-es Komárom megyei tisztújítás*, i. m.; Tilcsik: *Tisztújítások és országgyűlési követválasztások*, i. m.; Polgár: *Tisztújítási statútumok*, i. m.; Dombovári: *Kísérletek a választási kicsapongások megfékezésére*, i. m.; Dombovári: *A megyei választások kérdése*, i. m.; Dombovári: *Megyei választások és szabályozásuk*, i. m.; Dombovári: *Vármegyei tisztújítások*, i. m.; Völgyesi: *Etika és politika*, i. m.; Sebők: *Hivatalviselési stratégiák Békés megyében*, i. m.; Pajkossy: *Vármegyei tisztújítások, követválasztások*, i. m.; Szijártó: *Hivatalviselő elit*, i. m.; Szijártó: *Hivatali karrier*, i. m.; Szilágyi: *Az uradalom elvesztése*, i. m.; Dobszay: *A rendi országgyűlés*, 63–110.; Sáfrány: *Tisztújítások és tisztkar*, i. m.

¹³ Degré: *Szavazási rend*, 132–135.; Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, 23–24.; Tilcsik: *Tisztújítások és országgyűlési követválasztások*, 27–28.

A vármegyei hivatalviselési stratégiák elemzését nagyban elősegítené az, ha megyénként ismernénk azok névsorát, akik hivatalt vállaltak, vagy akiket ilyenre jelöltek. Jelenleg azonban csak Békés, Csongrád, Fejér, Heves, Pest, Ung és Zala vármegyék archontológiái állnak rendelkezésre.¹⁴

Csanád vármegye tisztújításai

Csanád vármegyében 1810 után 1820. május 30–31-én, 1823. május 12–13-án, 1829. április 29–30-án, 1832. november 23-án, 1836. szeptember 12-én, 1840. október 15-én, 1842. október 26-án és 1845. november 17-én tartottak tisztújítást. A következő tisztújításra 1848. június 14-én került sor, azonban ez már a vizsgálati időhatáron kívül esik; ennek ellenére erre is kitérek.¹⁵ Az 1723:56. törvénycikk értelmében háromévente kellett tisztújítást tartani, amit a Csanád vármegyei rendek és a kormányzat igyekeztek betartani az általam vizsgált időszakban. A tisztújítások vizsgálatánál a levéltári források mellett Barna János és Sümeghy Dezső *Nemes családok Csanád vármegyében* című munkáját hívtam segítségül.¹⁶

A vármegye tisztikara a következő tisztviselőkből állt: főispán, első alispán, másodalispán, főjegyző, aljegyző, főügyész, alügyész, levéltárnok, főszolgabírók, szolgabírók, főadószedő, aladószedő, számvevő, esküdtek, fizetési táblabírók, katonai biztos, csendbiztosok, főorvos, seborvosok, baromorvos, főmérnök (földmérő), várnagy. A felsorolásból kihagytam a tiszteletbeli hivatalokat, mivel ezek csak címzetes tisztségek voltak, és nem járt velük fizetés. A főjegyzőt, aljegyzőt, orvosokat, mérnököket a főispán nevezte ki, azokat – egy-két esettől eltekintve – nem választották. A tisztségviselők éves fizetése a korszakban nagyjából egységes volt, amit a Helytartótanács jóváhagyott: a főispán 500 Ft-ot, az alispán 700 Ft-ot, a főjegyző 500 Ft-ot, az aljegyző 250 Ft-ot, a levéltáros 250 Ft-ot, a főadószedő 500 Ft-ot, a főszolgabíró 400 Ft-ot, a két alszolgabíró 200–200 Ft-ot, a három esküdt fejenként 125 Ft-ot, a főügyész 350 Ft-ot, az alügyész 200 Ft-ot, a két fizetési táblabíró 200–200 Ft-ot, a számvevő 250 Ft-ot, a katonai biztos 130 Ft-ot, a két csendbiztos 185–185 Ft-ot, az írnokok 125–125 Ft-ot kaptak.¹⁷ Csanád vármegyében a tisztújítások menetét és szabályozását 1836-ban

¹⁴ Farkas: *Fejér vármegyei történeti archontológia I.*, i. m.; Farkas: *Fejér vármegyei történeti archontológia II.*, i. m.; Gálcsy–Csatary: *Ung vármegye főispánjai és tisztviselői*, i. m.; Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, i. m.; Héjja: *Békés vármegye archontológiája*, i. m.; Bán: *Heves megye történeti archontológiája*, i. m.; Schramek: *Pest megye archontológiája*, i. m.; Sáfrány: *Tisztújítások és tisztviselői karrierutak*, i. m.

¹⁵ MNL CScSVL Makó, IV. A. 3. a. 20. jkv. 1072–1073/1810.; 33. jkv. 538/1823.; 40. jkv. 661/1829.; 43. jkv. 1885/1832.; 47. jkv. 1287/1836.; 51. jkv. 2029/1840.; 56. jkv. 2857–2859/1842.; 72. jkv. 3102–3106/1845.; IV. B. 101. a. 1. jkv. 238–239/1848.

¹⁶ Barna–Sümeghy: *Nemes családok*, i. m.

¹⁷ MNL CScSVL Makó, IV. A. 9. a. 32. d. 2143/1831.; Fényes: *Magyarország statistikája*, I. 135.; Palugyay: *Megye-rendszer hajdan és most*, III. 147–148., IV. 161.: A tisztviselők fizetése vármegyenként minimálisan eltérő volt. Palugyay Imre közli a vármegyék szerint a tisztviselők fizetését, példaként a Csongrád és Győr vármegyei fizetéseket említem. Csongrád vármegye: főispán 700 Ft, első alispán 700 Ft, másodalispán 450 Ft, főjegyző 500 Ft, aljegyző 250 Ft, főpénztárnok 500 Ft, alpénztárnok 250 Ft, számvevő 250 Ft, két táblabíró 250–250 Ft, két főszolgabíró 400–400 Ft, három alszolgabíró 200–200 Ft, főügyész 350 Ft, levéltárnok 250 Ft, öt esküdt 125–125 Ft, középponti biztos 200 Ft, úti biztos 200 Ft, katonai biztos 185 Ft, négy csendbiztos 150–150 Ft, négy írnok 110–110 Ft. Győr vármegye: főispán 825 Ft, első alispán 600 Ft, másodalispán 300 Ft, főjegyző 500 Ft, első aljegyző 250 Ft, második aljegyző 150 Ft, levéltárnok 300 Ft, pénztárnok 500 Ft, másodpénztárnok 250 Ft, adószedő 200 Ft, számvevő 300 Ft, főügyész 300 Ft, alügyész 150 Ft, 3 főszolgabíró 300–300 Ft, 3 alszolgabíró 150–150 Ft, 6 esküdt 100–100 Ft, 4 írnok 150–150 Ft.

és 1842-ben rögzítették a legpontosabban, s ezt követően ezt alkalmazták: Összeírták a tizenhét év feletti nemes férfiakat (azonban utalást találtam arra is, hogy tizenhat éveseket is feljegyeztek), illetve az özvegyeket. Egyes esetekben más nőket is külön feljegyeztek (például Návay Katalint 1829-től), minden bizonnyal olyanokat, akik már nem álltak atyai hatalom alatt.¹⁸ A továbbiakban az 1842. évi szabályozást mutatom be, mivel csak egy pontot módosítottak akkor a korábbiakhoz képest, és ezt a közgyűlési jegyzőkönyvbe is feljegyezték.

Az 1842. évi tisztújítás lebonyolítása során a következő pontokat állapították meg: 1. Azok a nemesek, akiknek nemességük a vármegyében ki van hirdetve, szavazati joggal bírnak, kivéve azokat, akik büntetés alatt állnak. 2. Minden szavazattal bíró nemes magán kívül még két nemest képviselhet megbízólevéllel. 3. Az uradalmi ügyészek az uradalmakat csak megbízólevéllel képviselhetik. (Az 1836-os szabályozás még megengedte, hogy megbízólevél nélkül szavazhassanak. Ez az egyetlen változás a korábbi szabályozáshoz képest.) 4. A megbízóleveleket pecséttel alispán vagy főszolgabíró és esküdt előtt is hitelesíteni kell. Csak megyebeli nemes személy kaphat ilyen megbízólevelet. Nemtelent csak akkor lehet megbízni, ha a megbízólevélben a választandó személyt megnevezik. 5. A szavazatok összeszedésére kinevezendő bizottságba a vármegyei nemesség küldhet tagokat, a bizottságot a vármegyei nemesség hozzájárulásával nevezi ki a főispán. 6. A szavazatszedő bizottságnak minden szavazás után a meghatalmazó levelekre külön jegyet (jelölést) kell tennie. 7. A szavazást nem golyókkal, hanem számokkal kell lebonyolítani, a tévedések elkerülése végett minden tíz szavazat után egybe kell gyűjteni azokat. 8. A választások során a közfelkiáltást nem szabad alkalmazni, hanem a jelöltek neveinek a kimondása után össze kell szedni a szavazatokat. (Ennek ellenére a tisztújítások jegyzőkönyveiben mégis az szerepel, hogy többeket közakarattal, közfelkiáltással választottak meg.) Mind a három vármegyei járás számára szavazatszedő bizottságot neveznek ki. 9. A szavazást a járásbeli szolgabíró és esküdt által kell lebonyolítani (ők rendelkeznek a nemesi összeírás lajstromával), a szavazóterem előtt egyesével kell felszólítani és beengedni a nemeseket. 10. A tisztújításokat a széki palota (vármegyeház) épületében vagy az udvaron kell megtartani. A szavazó nemességet járásonként kell egy küldöttségnek beengedni a széki palota udvarára a tisztválasztás előtt. 11. A meghatalmazó leveleket egy választmánynak kell megvizsgálni a tisztújítás előtt két nappal.¹⁹

Más vármegyei tisztújításokat megvizsgálva megállapítható, hogy csak kisebb eltérések figyelhetők meg. Ilyen volt például az életkor kérdése. Csongrád vármegyében a 24. életévet betöltött személyeket írták össze, majd 1838-tól a 18. évet betöltött nemeseket. Zala vármegyében 1847-től a 16. életévüket betöltött nemesek szavazhattak. Vas vármegyében az özvegyek és az atyai hatalom alatt nem álló nők 1828-tól szavazhattak. Zala vármegyében csak személyesen lehetett szavazni, megbízólevéllel nem. Somogy és Vas vármegyékben egy nemes csak egyetlen távollevő nemest képviselhetett, Csongrád vármegyében kettőt. Somogy vármegyében az 1824. évi tisztújítás alkalmával a plébánosok nem szavazhattak. A szavazás módjával kapcsolatban is megfigyelhető eltérés, ugyanis más vármegyékben a golyóval való szavazást rögzítették (Békés, Csongrád, Somogy, Vas).²⁰ Arról nincs tudomásom, hogy a követválasztások alkalmával ezt a szabályzatot alkalmazták-e, mivel a vármegyei jegyzőkönyvben ezt nem rögzítették.

¹⁸ MNL CSCSVL Makó, IV. A. 3. d. 2. d. (szám nélkül); MNL CSCSVL Makó, IV. A. 3. a. 51. jkv. 725/1840.

¹⁹ MNL CSCSVL Makó, IV. A. 3. a. 51. jkv. 1916/1842.

²⁰ Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, 19–22.; Tilcsik: *Tisztújítások és országgyűlési követválasztások*, 21–22.; Polgár: *Tisztújítási statútumok*, 47.; Szilágyi: *Az uradalom elvesztése*, 42.; Sáfáry: *Tisztújítások és tisztviselői karrierutak*, 538–539.

Csanád vármegyében a tisztújításokon voksolással vagy – az előírások ellenére – közfelkiáltással, közmegegyezéssel döntöttek. Az 1820. évi tisztújításon az 1819-es helytartótanácsi rendelet ellenére több tisztségről is közfelkiáltással döntöttek. Az 1821-es erélyesebb hangvételű helytartótanácsi rendelet értelmében az 1823-as tisztújítást már inkább szavazással bonyolították le, azonban 1829-től ismét a közfelkiáltás volt a döntő. Egy-egy választást nagyban befolyásolhatott az adott jelölt elfogadottsága. Amennyiben szavazással döntöttek, egy esettől eltérően a jegyzőkönyvek nem említik, hogy milyen arányban nyert az adott személy. 1845-ben ezzel szemben a jegyzőkönyv rögzítette, hogy Návay Mihályt 236 szavazattal választották meg másodalispánná Nyéky Antal 114 és Kornya János 1 szavazatával szemben.²¹ A követválasztásokon kivétel nélkül, mindig közfelkiáltással döntöttek, nem számolták össze a szavazatokat. Sajnos arról sem lehet képet kapni, hogy hányan vettek részt a követválasztásokon és a követutasításokat elfogadó közgyűléseken, mivel a tisztikar nevén kívül csak néhány nemes nevét jegyezték fel. Az országgyűlés ideje alatt is rendszeresen, negyedévente tartottak közgyűléseket, sürgős esetben rendkívüli közgyűlést is összehívhattak, amelyeken a bizottság által kidolgozott pótutasításokat jóváhagyták. A tisztújítások és a követválasztások egyébként valószínűleg rendben zajlottak le, mivel a jegyzőkönyvek nem tettek említést semmiféle kihágásról.

Más vármegyékben is gyakran alkalmazták a közfelkiáltást a tisztújítások során, leginkább az 1830-as és 1840-es években. Molnár András Zala vármegye tisztújításait áttekintve megállapította, hogy míg 1825-ben 34 szavazást tartottak, addig 1831-ben már csak négy hivatalról, 1834-ben pedig csak az alispán személyéről döntöttek így. Ezt követően pedig már minden tisztviselet közfelkiáltással választottak meg. Sáfrány Tímea Csongrád vármegye tisztújításait megvizsgálva szintén arra a következtetésre jutott, hogy az 1825-ös restaurációt a helytartótanácsi rendelet értelmében voksolással bonyolították le, de a többi tisztújításon a közfelkiáltás volt a döntő, csak néhány esetben szavaztak egyenként. Vas vármegyében szintén alkalmazták az egyenkénti és a közfelkiáltás általi szavazást is.²² Csanád vármegye tehát e tekintetben az általánosan jellemző eljárást követte.

Vármegyei nemesség és közgyűlési szavazók

A tisztújítások során a csanádi püspökség, a csanádi káptalan, másrészt pedig a kamarai uradalom mindig képviseltette magát. Emellett a tisztújítások előtt összeírták a szavazásra jogosultak névsorát, akik jelöltként vagy szavazóként jelen lehettek mint. A következő családnevekkel találkozunk: Aczél, Asbóth, Babics, Balta, Bánfy, Bánhid, Baross, Bartha, Bauer (Baur), Beliczay, Bene, Benedek, Bernyula, Bíró, Bittó, Blaskovics, Blázsy, Bogdanovics, Bosnyák, Bozó, Brehlovics (Brhalovics), Buchvald, Czegléd, Czárán, Csapó, Cseke, Cseresnyés, Csiszár, Csutak, Csutka, Dániel, Dankó, Dedinszky, Dobsa, Döme, Dulovics, Edelsbacher, Elek, Farkas, Fejérváry, Fekete, Földes, Fridvalszky, Gábry, Gaganetz, Gáll, Gerzanics, Glacz, Görgey, Gyűrky, Hajnal, Hangay, Házy, Hegyessy, Hendrey, Hengelmüller, Hervay, Hofbauer, Horváth, Illyés, Jakabffy, Jakabos, Jankó, Jánosdeák, Jeszenszky, Juhász, Kabdebo, Kállay, Karácsonyi, Kaszay, Keglevich, Keresztury, Király, Kiss, Komáromy, Koncsek, Korisánszky, Kornia (Barb), Kovács, Kövér, Kriván, Kubinyi, Lányi, László, Lehoczky, Lonovics, Luczay, Lukács, Májer, Major, Majzik, Makra, Marczibányi, Markovics, Mátéffy, Marsinán (Marzsinyán), Méhes, Mercse, Molnár, Muslay, Nagy, Najmajer, Návay, Nyéky, Ország-

²¹ MNL CScSVL Makó, IV. A. 3. b. 220. d. 3102/1845.

²² Molnár: *Zala megye reformkori tisztújításai*, 24.; Tilcsik: *Tisztújítások és országgyűlési követválasztások*, 23–26.; Sáfrány: *Tisztújítások és tisztviseleti karrierutak*, 541–543.

Gazda, Pák, Pál, Parászka, Parázs, Peőcz, Placsintár, Pogácsás, Pók, Posonyi, Purgly, Rác, Regent, Róka, Rónay (Oexel), Ruttkay, Saátor, Sánka, Sántha, Sárkány, Schnee, Simay, Simon, Sohajda (Suhajda), Süvegjártó, Szabó, Szalazár, Szalbeck, Szeghő, Szeles, Szigethy, Szikszay, Szilágyi, Szilesy, Szilvássy, Szirbik, Tarnay, Temesváry, Thék, Tomasics, Tökölly, Török, Urbanics, Vargha, Vásárhelyi, Végh, Vertits, Verzár, Vincze, Volkman (Wolkman), Zachariás, Zámory, Zánthó. Sajnos kevés adat áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy milyen és mekkora vagyonnal rendelkeztek ezek a családok. A nemesi subsidiális összeírások vizsgálata azonban kiindulópontot nyújthat. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy közülük néhány neve csak egy-két tisztújításon tűnik fel.²³

A nemesi adattárakat áttekintve megállapítható, hogy a Csanád vármegyei nemesség jelentős része (legalább 2/3-a) a Magyar Királyság északi és nyugati megyéiből érkezett, főleg a 18. században és a 19. század elején – például Árva, Hont, Komárom, Nógrád, Nyitra, Pozsony, Sáros, Sopron, Tolna, Torna, Trencsén, Turóc, Ugocsa, Ung, Vas, Veszprém, Zala vármegyékből. A török uralom alóli felszabadulás után ugyanis Csanád vármegyét is újra be kellett népesíteni, a hivatali szervezetet is fel kellett állítani. Ez felemelkedési lehetőséget biztosított a nemesség számára. A szomszédos megyék közül leginkább Arad, Csongrád és Temes vármegyékből érkeztek nemesek, emellett Bihar, Heves és Szabolcs vármegyéket is meg kell említeni. Szilágyi Adrienn Békés vármegye 19. századi nemesi társadalmát vizsgálva szintén arra a következtetésre jutott, hogy a vármegye újbóli benépesítése, a hivatali apparátus újbóli felállítása jó lehetőséget és biztos jövedelmet nyújthatott a más megyékből érkező nemeseknek, mivel az északi és dunántúli vármegyekben a nemesség nagy száma miatt kevesebb érvényesülési és karrierlehetőség volt. Szilágyi is megállapítja, hogy az észak-magyarországi és a szomszédos vármegyékből érkezett a legtöbb nemes Békés vármegyébe is.²⁴

Fényes Elek szerint a Bittó, Edelspacher, Kállay, Marczibányi, Návay, Szalbeck, Tökölly, Vásárhelyi családok rendelkeztek jelentősebb birtokokkal Csanád vármegyében.²⁵ Egy 1848–1849-es kimutatás szerint a birtokok a következőképpen oszlottak meg:

Birtokosok	Birtok nagysága
Királyi kamarai birtok	102 304 hold
A mezőhegyesi ménes birtok	44 346 hold
A Kállay család kaszaperi pusztája	14 085 hold
Báró Sina György kevermesi és vizesi pusztái	12 200 hold
A csanádi püspökség makói uradalma	9840 hold
A Návay család földéaki uradalma	8176 hold
Blaskovics Bertalan nagykirályhegyesi pusztája	7777 hold
Szalbeck Jakab kisiratosi pusztája	5911 hold
Purgly János tompai pusztája	4300 hold
Marczibányi család tornyai és dombegyházi pusztái	4087 hold
Báró Harruckern család örököseinek apácai pusztája	3070 hold
Dombegyházán 19 nemesi birtokos	24 317 hold

²³ Ezt a névsort a rendelkezésre álló nemesi összeírások alapján állítottam össze.

²⁴ Nagy: *Magyarország családai*, i. m.; Kempelen: *Magyar nemes családok*, i. m.; Barna–Sümeghy: *Nemes családok*, i. m.; Szilágyi: *Az uradalom elvesztése*, 39–56.

²⁵ Fényes: *Magyarországnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota*, IV. 146.

Összesen	240 413 hold
----------	--------------

1. táblázat:

Birtokmegoszlás Csanád vármegyében, 1848–1849

Forrás: Oltvai: *A Csanád vármegyei telepés községek*, 75–76.

Sina György tehát jelentős birtokokat szerzett Csanád vármegyében, valószínűleg a Tököly család birtokait szerezte meg. Emellett a Harruckern család is birtokokhoz jutott. Dombegyházán a Bánhid, Dulovits, Jakabffy, Lonovics, Vásárhelyi családoknak volt 1000 hold feletti birtoka.²⁶

Csanád vármegye tisztkara

Az 1820–1845 közötti tisztújításokon 50 család 69 tagja jutott hivatalhoz (az orvosoknál csak a főorvost vettem számításba), azaz az összeírásokban említett körülbelül 150 család egyharmada. Előfordult, hogy időközben egyes személyek lemondtak a hivatalukról vagy elhunytak, ezért mást neveztek ki helyettük. A Kövér és Návay családokból négy fő, a László, Nyéky, Vargha családokból három fő, a Kállay, Mátéffy, Posonyi, Sánka, Tarnay, Vertits családokból két fő viselt hivatalt. A többi családból csak egy-egy fő tűnt fel a tisztkarban. Érdekes adalék lehet, hogy a nagyobb számú családok alig vagy egyáltalán nem vettek részt Csanád vármegye életében az irányításában. A nemesi összeírások szerint a legnépesebb a Luczay család volt: 1823-ban 35 főt, 1829-ben 37 főt, 1832-ben 42 főt, 1836–1845 között 44 főt írtak össze – de mindössze Luczay János volt esküdt, majd aladószedő. A második legnépesebb család a Kállay: tagjai közül 1832-ben 37 főt, 1836-ban 43 főt, 1842-ben 29 főt említettek meg név szerint – de választás útján csak Kállay Ödön viselt hivatalt (esküdt, szolgabíró, majd főszolgabíró), emellett Kállay István főispán volt, de őt az uralkodó nevezte ki. A harmadik legnépesebb család a Nagy volt: 1829–1832-ben 22 főt, 1836-ban 30 főt, 1842-ben 26 főt, 1845-ben 38 főt írtak össze, de hivatalt egy személy sem viselt közülük. A negyedik legnépesebb család pedig a Szeles volt: 1829-ben 15 főt, 1832-ben 22 főt, 1836-ban 29 főt, 1842-ben 34 főt, 1845-ben 35 főt írtak össze, de egy személy sem viselt hivatalt közülük. Népes családnak számított még (1845-ös adat) a Fridvalszky 15 fővel, a Hangay 22 fővel, a Keresztury 17 fővel, a Kriván 17 fővel, a Lukács 19 fővel, a Marsinán (Marzsinyán) 14 fővel, a Szabó 22 fővel, de közülük sem viselt senki hivatalt a vizsgált teljes időszakban. A jelentős birtokosok közül a Bánhid, Kállay, Návay, Tököly, Vásárhelyi családok képviseltették magukat a tisztviselőkarban.

A tisztviselők közül Saátor János töltötte be leghosszabb ideig, harminckét évig (1803–1835) főadószedői hivatalát. Szilesy Pál huszonkilenc évig volt főügyész (1803–1832). Vargha Pál huszonhat évig volt katonai biztos (1823–1849), Kövér István huszonkét évig csendbiztos (1823–1845), Idősebb Muslay Antal tizennyolc évig főispán (1808–1826), Posonyi Ignác tizenhárom évig fizetési táblabíró, Sánka Ferenc szintén tizenhárom évig szolgabíró (1823–1836), Nyéky Antal tizenkét évig főjegyző (1836–1848), Sántha Sándor tizenegy évig esküdt (1829–1840), Návay János tizenhét évig (1805–1822), Tököly Péter kilenc évig (1823–1832), Vásárhelyi János tíz évig (1832–1842) alispán, Rácz Ferenc kilenc évig (1823–1832), Hervay István tíz évig számvevő (1832–1842), Blázy György kilenc évig levéltárnok (1832–1842). Emellett többen is akadtak, akik négy–hét évig viselték ugyanazt a hivatalt, most csak a leghosszabb ideig egy hivatalban lévők közül emeltem ki példákat.

²⁶ Oltvai: *A Csanád vármegyei telepés községek*, 75–76. (táblázat forrása)

Megfigyelhető, hogy az alispáni poszton legalább két ciklust töltöttek az adott személyek, a másodalispánok viszont tisztújításonként változtak. A főszolgabírók és szolgabírók esetében már nem ilyen egyértelmű a tendencia. Voltak olyan személyek, akiket többször is megválasztottak, de olyanok is, akiket egy ciklus után leváltottak, vagy ők maguk mondtak le. Dániel János és Posonyi Ferenc hét évig volt főszolgabíró, Návay László és Kállay Ödön viszont csak két évig. A szolgabírókról is elmondható, hogy akadt, aki csak egy ciklust töltött hivatalában, de többen akár hat–hét évig is viselték hivatalukat.

Csanád vármegyében a hivatalviselő nemesnek, amennyiben helyi tekintélyes birtokos családból származott, megvolt a lehetősége, hogy egyre feljebb jusson a ranglétrán. Tököly Pétert 1823-ban látszólag előzmény nélkül választották alispánná, hiszen az 1820-as tisztújításon nem kapott semmilyen hivatalt. Korábban csak tiszteletbeli aljegyzőnek és helyettes főszolgabírónak választották 1807-ben. (Az apja, Tököly Péter azonban Csanád vármegye főadószedője [1783–1786] és főszolgabírója [1790–1792] is volt.)²⁷ Ezek után 1832-ben főispánná nevezte ki az uralkodó. Ebben nagy szerepet játszhatott az, hogy az 1825/27. és 1830. évi országgyűlésen követ volt, és a királyi jogokat védte. Vásárhelyi János alügyészből lett főjegyző, majd alispán. Bánhid Albert főszolgabíró, majd másodalispán végül első alispán lett. (Érdekes tény, hogy a Tököly, Vásárhelyi és Bánhid családoknak is jelentős birtokaik voltak Csanád megyében, de rajtuk kívül az általam vizsgált korszakban más családtagjuk nem viselt hivatalt.) Návay Tamás tiszteletbeli főjegyzőből lett másodalispán, majd főispán. Bíró Imre aljegyzőből főügyész lett. Cseresnyés István alügyészből lett főügyész. Kállay Ödön esküdttől szolgabíró, majd főszolgabíró. Nyéky Antal alügyészből lett főügyész, majd főjegyző. Návay Mihály esküdttől lett szolgabíró, majd főadószedő, végül másodalispán.

A következő táblázatokban az 1820–1848 között hivatalhoz jutott személyek nevét sorolom fel, illetve a választási jegyzőkönyvek adatai alapján kimutatásokat közlök a megyei tisztikar összetételéről és annak változásáról.

Főispán

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
id. Muslay Antal	1808	1826 (elhunyt)
gróf Teleki József	1827	1830
báró Orczy Lőrinc	1830	Nem iktatták be.
báró Forray András	1830	1830 (elhunyt)
Tököly Péter	1832	1837
Kállay István	1837	1845
Aczél Antal	1845	1848
Návay Tamás	1848	1849

Első alispán

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Návay János	1805	1822 (elhunyt)
Tököly Péter	1823. május 12.	1832. november
Vásárhelyi János	1832. november 23.	1842. október 26.
Bánhid Albert	1842. október 26.	1848. június 14.

²⁷ MNL CScSVL Makó, IV. A. 3. a. 30. jkv. 587/1820.; Barna–Sümegehy: *Nemes családok*, 232–233.

Másodalispán

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Bánhidó Albert	1840. október 15.	1842. október 26.
Návay Tamás	1842. október 26.	1844 (lemondott)
Návay Mihály	1845. november 17.	1848. június 14.

Főjegyző

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Nyéky Mihály	1820. május 30.	1829. április 29.
Vásárhelyi János	1829. április 29.	1832. november 23.
Szilesy Pál	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Nyéky Antal	1836. szeptember 12.	1848. június 14.

Aljegyző

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Vargha Mátyás	1820. május 30. (1807 óta)	1832. november 23.
Bíró Imre	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Dániel Antal	1836. szeptember 12.	1842. október 26.
Bánfy József	1842. október 26.	1845. november 17.
Méhes József	1845	1849

Főszolgabíró

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Tarnay Mihály	1820. május 30.	1829. április 29.
Dániel János	1829. április 29.	1836. szeptember 12.
Bánhidó Albert	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Návay László	1840. október 15.	1842. október 26.
Kállay Ödön	1842. október 26.	1844 (lemondott)
Posonyi Ferenc	1842. október 26.	1848. június 14.

Szolgabíró

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Dániel János	1820. május 30.	1829. április 29.
Sánka Ferenc	1823. május 12.	1836. szeptember 12.
Návay Mihály	1829. április 29.	1836. szeptember 12.
Hofbauer Sándor	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Szilvássy László	1836. szeptember 12.	1842. október 26.
Kállay Ödön	1840. október 15.	1842. október 26.
Dániel Antal	1842. október 26.	1845. november 17.
Sánka Zsigmond	1842. október 26.	1848. június 14.
Tarnay János	1845. november 17.	1848. június 14.
Kövéér Pál	1845. november 17.	1849

Levéltárnok

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Bosnyák Benedek	1820. május 31.	1820
Tarjányi Sándor	1820	1824
Návay Károly	1824	1829. április 29.
Szilvássy László	1829. április 29.	1832. november 23.
Blázszy György	1832. november 23.	1842. október 26.
Tarnay János	1842. október 26.	1845. november 17.
Bánfy József	1845. november 17.	1848. június 14.

Főügyész

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Szilesy Pál	1820. május 30. (1803 óta)	1832. november 23.
Nyéky Antal	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Bíró Imre	1836. szeptember 12.	1842. október 26.
Cseresnyés István	1842. október 26.	1849

Alügyész

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Szabó János	1820. május 30.	1823. május 12.
Vásárhelyi János	1823. május 12.	1829. április 29.
Nyéky Antal	1829. április 29.	1832. november 23.
Balta Tivadar	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Cseresnyés István	1836. szeptember 12.	1842. október 26.
Baross Sándor	1842. október 26.	1848. június 14.

Főadószedő/főpénztárnok

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Saátor János	1820. május 30. (1803 óta)	1835 (elhunyt)
Sánka Zsigmond	1835	1836. szeptember 12.
Tarnay Mihály	1836. szeptember 12.	1841
Návay Mihály	1842. október 26.	1845. november 17.
Dániel Antal	1845. november 17.	1848. június 14.

Aladószedő/alpénztárnok

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Bánfy József	1836. szeptember 12.	1842. október 26.
Glacz Antal	1842. október 26.	1845. november 17.
Luczay János	1845. november 17.	1848. június 14.

Számvevő

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Sarkady Rác Ferenc	1820. május 30. (1812 óta)	1832. november 23.
Hervay István	1832. november 23.	1842. október 26.
Kövért Tivadar	1842. október 26.	1845. november 17.
Lonovics Károly	1845. november 17.	1848. június 14.

Fizetési táblabíró

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Vertits József	1820. május 30.	1829. április 29.
Posonyi Ignác	1823. május 12.	1836. szeptember 12.
Vargha Gergely	1820. május 30. 1829. április 29.	1823. május 12. 1832. november 23.
Tarnay Mihály	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Návay László	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Dániel János	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Sántha Sándor	1840. október 15.	1842. október 26.
Szilvássy László	1840. október 15.	1842. október 26.
Pák Mihály	1842. október 26.	1845. november 17.
Hervay István	1842. október 26.	1848. június 14.
Hofbauer Sándor	1845. november 17.	1849

Esküdt

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Sánka Ferenc	1820. május 30. (1805 óta)	1823. május 12.
Temesváry József	1820. május 30.	1829. április 29.
Návay Mihály	1823. május 12.	1829. április 29.
Hervay István	1823. május 12.	1832. november 23.
Sántha Sándor	1829. április 29.	1840. október 15.
Hofbauer Sándor	1829. április 29.	1836. szeptember 12.
Szilvássy László	1832. november 23.	1836. szeptember 12.
Posonyi Ferenc	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Kállay Ödön	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
Tarnay János	1840. október 15.	1842. október 26.
Luczay János	1840. október 15.	1845. november 17.
Sánka Zsigmond	1840. október 15.	1842. október 26.
Beliczay Antal	1842. október 26.	1845. november 17.
Dobsa Ferdinánd	1842. október 26.	1845. november 17.
Nyéky János	1842. október 26.	1848. június 14.
Mátéffy Lajos	1845. november 17.	1848. június 14.
Vertits Károly	1845. november 17.	1848. június 14.

Katonai biztos

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Fejérváry Mihály	1820. május 31.	1821
Major Ferenc	1821	1823. május 12.
Vargha Pál	1823. május 12.	1849

Csendbiztos

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Gáll Mihály	1820. május 31.	1821
Kövért István	1820. május 31.	1845. november 17.
Szeghő János	1821	1829. április 29.

Peőcz Ferenc	1829. április 29.	1836. szeptember 12.
László András	1836. szeptember 12.	1840. október 15.
László János	1840. október 15.	1842. október 26.
László Károly	1842. október 26.	1848. június 14.
Kövérsándor	1845. november 17.	1849

Főorvos

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Onossy János	1812 óta	1829. április 29.
Hofmann Károly	1830	1834
Meskö János	1836. szeptember 12.	1848

Főmérnök/földmérő

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Schener György	1820. május 31.	1825
Giba Antal	1825	1839
Mátéffy Pál	1840. október 15.	1848

Várnagy

Név	Hivatali idő kezdete	Hivatali idő vége
Vertits Károly	1840. október 15.	1845. november 17.
Kompár Péter	1845. november 17.	1848. június 14.

Év	Tisztikar létszáma	Személyi változások száma a tisztségekben	Személyi változások százalékos aránya	Új személyek bekerülése az előző tisztújításhoz képest	Az újak aránya a teljes tisztikarban
1820	17	9	52,94%	8	47,05%
1823	19	8	42,11%	9	47,37%
1829	19	9	47,37%	6	31,58%
1832	19	9	47,37%	5	26,32%
1836	20	13	65,00%	8	40,00%
1840	22	9	40,91%	5	22,73%
1842	24	18	75,00%	11	45,83%
1845	23	12	52,17%	7	30,43%
1848	24	17	70,83%	13	54,17%

A Csanád vármegyei tisztviselőkar összetételének változása 1820–1848 között

	1820	1823	1829	1832	1836	1840	1842	1845	1848
Első alispán	sz	sz	k	k	k	k	k	k	k
Másodalispán	-	-	-	-	-	k	k	sz	k
Főjegyző	k	f	f	f	k	f	f	f	f
Aljegyző	k	f	f	f	f	f	f	-	f
Levéltárnok	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Főügyész	k	sz	k	k	k	k	k	k	k
Alügyész	sz	sz	sz	k	k	k	k	k	k
Főadószedő	k	k	k	k	sz	k	sz	k	k
Aladószedő	-	-	-	-	k	sz	k	k	k
Számvevő	k	k	k	k	sz	k	k	k	k, k
Főszolgabíró	k	sz	sz	sz	k	k	k, k	k	k, k
Szolgabíró	k	sz, sz	k, sz	k, sz	k, k	k, k	k, sz	k, k, k	k, k
Esküdt	sz, sz	sz, sz, sz	k, k, k	k, k, k	k, k, sz	k, k, k	k, k, k, f	k, k, k	k, k, k, k
Fizetési táblabíró	f, f	sz, sz	k, sz	k, k	k, k	k, sz	k, k	k, k	k, k
Katonai biztos	sz	sz	k	k	k	k	k	k	k
Csendbiztos	sz, sz	sz, sz	k, k	k, k	k, k	k, sz	k, sz	k, k	sz, k
Várnagy	-	-	-	-	-	f	f	f	-
Szavazással	41,18%	73,68%	21,05%	10,53%	15%	13,64%	12,50%	4,55%	4,17%
Közfelkiáltással	41,18%	10,53%	63,16%	73,68%	75%	68,18%	66,67%	81,82%	83,33%
Főispáni kinevezéssel	17,65%	15,79%	15,79%	15,79%	10%	18,18%	20,83%	13,64%	12,5%

*A szavazás módja a tisztújításokon Csanád vármegyében 1820–1848 között
közfelkiáltással/közmegegyezéssel (k), szavazással (sz), főispáni kinevezéssel (f)
(az orvosokat és a mérnököket nem tartalmazza a táblázat)*

BIBLIOGRÁFIA

Levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vármegye nemesi közgyűlésének iratai: – a., Közgyűlési jegyzőkönyvek (MNL CSCSVL Makó IV. A. 3. a.)

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vármegye Nemesi közgyűlésének iratai – b., Közgyűlési iratok (MNL CSCSVL Makó IV. A. 3. b.)

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vármegye Nemesi közgyűlésének iratai – d., Nemességi iratok (MNL CSCSVL Makó IV. A. 3. d.)

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 9. – Csanád vármegye adószedőjének iratai: – a., Adószedői számadások (MNL CSCSVL Makó IV. A. 9. a.)

Nyomtatott források

Bán Péter (szerk.): *Heves megye történeti archontológiája (1681–) 1687–2000*. Eger, 2011.

Barna János – Sümeghy Dezső: *Nemes családok Csanád vármegyében*. Makó, 1913.

Dányi Dezső – Dávid Zoltán (szerk.): *Az első magyarországi népszámlálás 1784–1787*. Budapest, 1960.

- Dányi Dezső – Faragó Tamás – László Géza (szerk.): *II. József népszámlálásának községi adatai*. Budapest, 1996.
- Farkas Gábor: *Fejér vármegyei történeti archontológia I.* In: Fitz Jenő – Török Gyula (szerk.): Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis 29. Székesfehérvár: Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2000. 137–157.
- Farkas Gábor: *Fejér vármegyei történeti archontológia II.* In: Fitz Jenő – Török Gyula (szerk.): Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis 30. Székesfehérvár: Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2001. 77–99.
- Fényes Elek: *Magyarországnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben*. Pest, 1839.
- Fényes Elek: *Magyarország statistikája*. Pest, 1842.
- Fényes Elek: *Magyarország leírása*. Pest, 1847.
- Gálócsy Zoltán – Csátary György: *Ung vármegye főispánjai és tisztviselői a legrégibb kortól 1867-ig*. Budapest–Beregszász, 2000.
- Héjja Julianna Erika: *Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája, 1715–1848*. Gyula, 2009.
- Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 1–11. kötet. Budapest, 1911–1932.
- Kovacsics József (szerk.): *A történeti statisztika forrásai*. Budapest, 1957.
- Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. 11–12. kötet. Pest, 1857–1865.
- ifj. Palugyay Imre: *Megye-rendszer hajdan és most. Törvény-történet-oklevelek- s egyéb rokon kútfők után*. 1–4. kötet. Pest, 1844–1848.
- ifj. Palugyay Imre: *Magyarország történeti, földirati s állami legujabb leírása. Negyedik kötet: Békés–Csanád, Csongrád és Hont vármegyék leírása*. Pest, 1855.
- Schramek László (szerk.): *Pest megye archontológiája a kezdetektől 2016-ig*. Budapest, 2016. (<https://bit.ly/3LeOPOO> letöltés: 2023. szeptember 12.)

Szakirodalom

- Degré Alajos: *Szavazási rend a megyegyűléseken 1848 előtt*. In: Farkas Gábor (szerk.): Fejér Megyei Történeti Évkönyv 6. Székesfehérvár, 1972. 121–140.
- Dobszay Tamás: *A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848)*. Budapest, 2019.
- Dombovári Ádám: *Kísérletek a választási kicsapongások megfékezésére Magyarországon, 1836–1840*. Levéltári Közlemények, 81. évf. (2010) 1–2. sz. 75–139.
- Dombovári Ádám: *A megyei választások kérdése és az 1843. évi követutasítások*. In: Háda Béla – Ligeti Dávid – Majoros István – Maruzsa Zoltán – Merényi Krisztina (szerk.): Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves. Budapest, 2010. 127–141.
- Dombovári Ádám: *Megyei választások és szabályozásuk 1830–1844*. PhD disszertáció. Budapest, ELTE, 2011.
- Dombovári Ádám: *Vármegyei tisztújítások és országgyűlési követválasztások Pest megyében*. Múltunk – politikatörténeti folyóirat, 56. évf. (2011) 1. sz. 169–204.
- Dominkovits Péter: *Hivatalvezető nemesek, hivatali pályák Győr vármegye tiszttikarában 1816–1848*. Levéltári Szemle, 41. évf. (1991) 1. sz. 3–18.
- Dominkovits Péter: *Győr vármegye tisztújításai, 1816–1845*. Comitatus, 10. évf. (2000) 9. sz. 63–72.
- Fónagy Zoltán: *Nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában*. Századok, 133. évf. (1999) 6. sz. 1141–1191.
- Molnár András: *Zala megye reformkori tisztújításai, 1819–1847*. Levéltári Szemle, 39. évf. (1989) 3. sz. 18–30.
- Oltvai Ferenc: *A Csanád vármegyei telepes községek igazgatása a XIX. század első felében*. In: Farkas József (szerk.): Tanulmányok Csongrád megye történetéből 2. XIX. század. Szeged, 1978. 63–131.
- Pajkossy Gábor: *Vármegyei tisztújítások, követválasztások és katonai segédlet a reformkori Magyarországon*. In: Borsi-Kálmán Béla (szerk.): Homályzónák. Felvilágosodás és liberalizmus. Tanulmányok Kecskeméti Károly 80. születésnapjára. Budapest, 2013. 74–82.

- Polgár Tamás: *Tisztújítási statútumok és az 1824. évi tisztújítás Somogy vármegyében*. In: Bósze Sándor (szerk.): *Somogy megye múltjából. Levéltári Évkönyv 34–35*. Kaposvár, 2004. 39–61.
- Sáfrány Tímea: *Tisztújítások és tisztviselei karrierutak a reformkori Csongrád vármegyében*. Századok, 156. évf. (2022) 3. sz. 531–561.
- Sebők Richárd: *Hivatalviselési stratégiák Békés megyében 1715–1848 között*. In: Bartha Eszter – Varga Zsuzsanna (szerk.): *Határokon túl. Tanulmánykötet Mark Pittaway (1971–2010) emlékére*. Budapest, 2012. 312–320.
- Soós István: *Választások Magyarországon. Kísérletek a vármegyei tisztújítások „megreformálására” (1810–1821)*. Levéltári Közlemények, 80. évf. (2009) 65–156.
- Szigeti István: *Az 1844-es Komárom megyei tisztújítás*. Limes, 13. évf. (2000) 1. sz. 83–105.
- Szijártó M. István: *Hivatalviselő elit a 18. századi Somogy vármegyében*. In: Hermann István – Karlinszky Balázs (szerk.): *Megyetörténet, egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a Veszprémi Püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére*. Veszprém, 2010. 445–466.
- Szijártó M. István: *Hivatali karrieretek a 18. századi vármegyékben*. Századok, 148. évf. (2014) 5. sz. 1273–1296.
- Szilágyi Adrienn: *Az uradalom elvesztése. Nemes családok a 19. századi Békés megyében*. Budapest, 2018.
- Tilcsik György: *Tisztújítások és országgyűlési követválasztások Vas megyében a reformkorban*. In: Tilcsik György (szerk.): *Előadások Vas megye történetéről 3. (Vas megyei levéltári füzetek 9.)*. Szombathely, 2000. 19–38.
- Völgyesi Orsolya: *Etika és politika. Kazinczy és az 1827-es Zemplén vármegyei tisztújítás*. In: Debreczeni Attila – Gönczy Mónika (szerk.): *Ragyogni és munkálni. Kultúratudományi tanulmányok Kazinczy Ferencről*. Debrecen, 2010. 306–318.